

LIFE REstore

Degradēto purvu atbildīga apsaimniekošana un ilgtspējīga izmantošana Latvijā

Projekta pārskats

Degradēto purvu atbildīga apsaimniekošana un ilgtspējīga izmantošana Latvijā
LIFE14 CCM/LV/001103

Norises laiks: 01.09.2015.– 30.08.2019.

Īstenotāji:

Dabas aizsardzības pārvalde / www.daba.gov.lv

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" / www.silava.lv

Latvijas Kūdras asociācija / www.peat.lv

Biedrība "Baltijas krasti" / www.baltijaskrasti.lv

Budžets: 1 828 318 EUR

Eiropas Komisijas LIFE programmas līdzfinansējums: **1 096 990 EUR**

Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas līdzfinansējums: **554 288 EUR**

Projekta partneru līdzfinansējums **177 040 EUR**

Kontakti:

Dabas aizsardzības pārvalde

LIFE REstore vadītāja Ieva Saleniece

+ 371 20142828; +371 67509545

leva.Saleniece@daba.gov.lv

Baznīcas iela 7, Sigulda, Latvija

Mājaslapa: restore.daba.gov.lv

LIFE REstore

@LIFE_REstore

liferestore

LIFE REstore projekta pārskats veidots ar Eiropas Komisijas LIFE programmas un Latvijas vides aizsardzības fonda administrācijas finansiālu atbalstu projekta "Degradēto purvu atbildīga apsaimniekošana un ilgtspējīga izmantošana Latvijā" (LIFE REstore, LIFE14 CCM/LV/001103) ietvaros.

Pārskats satur tikai projekta LIFE REstore īstenotāju redzējumu, Eiropas Komisijas Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūra nav atbildīga par šeit sniegtās informācijas iespējamo izmantojumu.

Latvijas vides
aizsardzības fonda
administrācija

Dabas aizsardzības
pārvalde

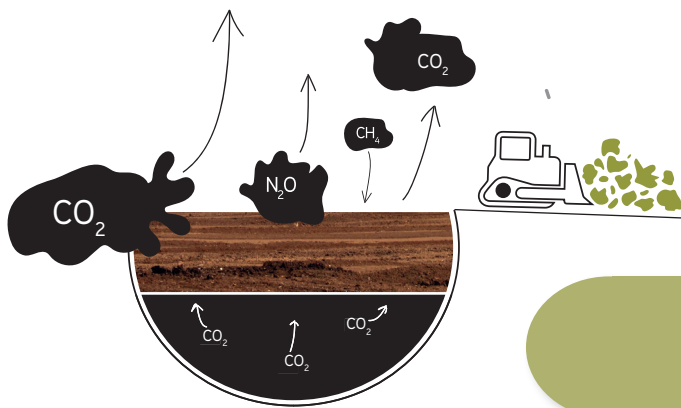

Latvijas
Kūdras
asociācija

BALTIJAS KRĀSTI

Par LIFE REstore

Latvija ir kūdras resursiem bagāta valsts, bet kūdra purvos un citās organiskajās augsnēs, uzņemot no atmosfēras oglekļa dioksīdu, kas ir viena no siltumnīcefekta gāzēm, darbojas kā milzīga oglekļa krātuve.

Nosusinot purvus, lai iegūtu kūdru vai izmantotu tos lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, pieaug oglekļa dioksīda emisijas, kas veicina klimata pārmaiņas.

LIFE REstore mērķis ir sagatavot rekomendācijas kūdrāju ilgtspējīgai apsaimniekošanai pēc kūdras ieguves, līdzsvarojot vides, klimata un ekonomiskos aspektus.

LIFE REstore ir pirmais Eiropas Komisijas LIFE programmas klimata pārmaiņu mazināšanas projekts Latvijā.

Siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju mērījumi apsaimniekotos kūdrājos un nacionālo SEG emisiju faktoru izstrāde

Kūdras ieguves rezultātā degradēto kūdrāju inventarizācija Latvijā un publiskas datu bāzes izveide

Rekultivācijas veidu pārbaude projekta izmēģinājumu teritorijās

LIFE REstore galvenās aktivitātes

Degradēto kūdrāju ekosistēmu pakalpojumu novērtējums un to ekonomiskās vērtības noteikšana

Rekomendāciju sagatavošana kūdras ieguves rezultātā degradēto kūdrāju ilgtspējīgai apsaimniekošanai

Degradēto kūdrāju ilgtspējīgas apsaimniekošanas optimizācijas modeļa izstrāde

Degradēti kūdrāji

Degradēti kūdrāji ir teritorijas, kur savulaik pārtraukta vai pabeigta kūdras ieguve, bet nav veikta vai notikusi rekultivācija un nav spēkā esoša zemes dziļu izmantošanas licence. Tie:

- rada SEG emisijas, tādējādi ietekmējot klimatu
- nesniedz potenciālos ekonomiskos ieguvumus
- nenodrošina bioloģiskās daudzveidības atjaunošanos

- 📍 LIFE REstore izmēģinājumu teritorijas
- LIFE REstore SEG emisiju mērījumu vietas

📍 **Ķemeru tīrelis**
Renaturalizācija /sfagņu stādījumi/

📍 **Kaigu purvs**
Krūmmelleņu stādījumi

📍 **Kaigu purvs**
Apmežošana

📍 **Dabas liegums "Laugas purvs"**
Renaturalizācija /hidroloģiskā režīma stabilizēšana/

📍 **Kaudzīšu purvs**
Dzērveņu stādījumi

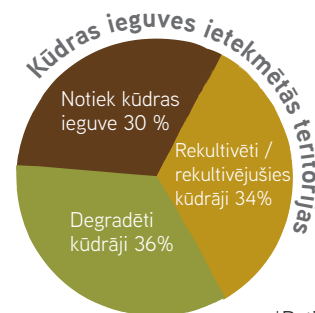
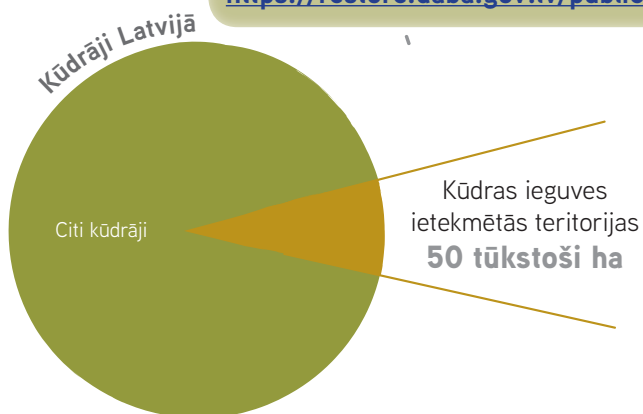

Degradēto kūdrāju inventarizācija Latvijā un publiskas datu bāzes izveide

LIFE REstore veicis kūdras ieguves rezultātā degradēto kūdrāju inventarizāciju Latvijā un izveidojis publisku datu bāzi dabas datu pārvaldības sistēmā Ozols:

https://restore.daba.gov.lv/public/lat/datu_baze1/

*Dati uz 01.01.2016.

- Degradētos kūdrājos, kas atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, kā turpmākas apsaimniekošanas veids būtu plānojama renaturalizācija.
- Degradētos kūdrājos, kur palikusi kūdra rūpnieciskai ieguvei nepieciešamā apjomā, kā piemērotākais turpmākas izmantošanas veids pirms to rekultivācijas būtu apsverama kūdras ieguve, lai nodrošinātu kūdras resursu racionālu izmantošanu.
- Par pārējiem kūdrājiem jāpieņem lēmums par turpmāko izmantošanu un jāizvēlas piemērotākais rekultivācijas veids.

Degradēto kūdrāju ekosistēmu pakalpojumu novērtējums un to ekonomiskās vērtības noteikšana

LIFE REstore veicis degradētu kūdrāju ekosistēmu pakalpojumu biofizikālo un ekonomisko novērtējumu.

Projekta izmēģinājumu teritorijām esošajā situācijā un 5, 25 un 50 gadu attīstības perspektīvā novērtēts teritoriju apgādes, regulācijas un kultūras pakalpojumu nodrošinājums.

LIFE REstore izstrādātais Natura 2000 teritorijas dabas lieguma "Laugas purvs" dabas aizsardzības plāns ir pirmais Latvijā, kurā ietverts teritorijas ekosistēmu pakalpojumu novērtējums.

Siltumnīcefekta gāzu emisiju mērījumi apsaimniekotos kūdrājos un nacionālo SEG emisiju faktoru izstrāde

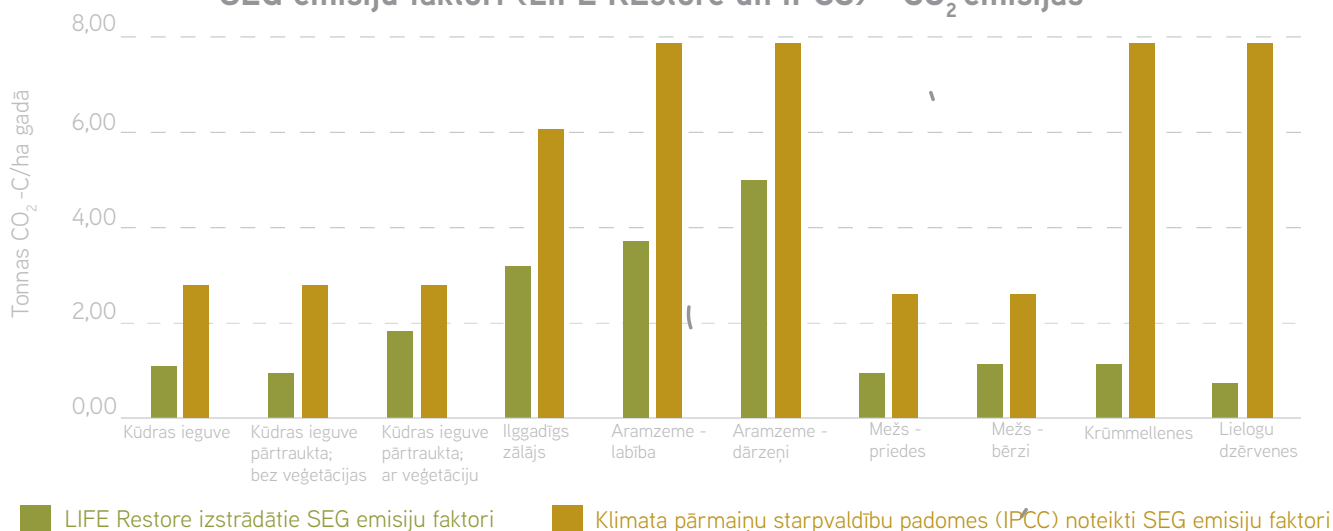
Divu gadu periodā LIFE REstore veicis siltumnīcefekta gāzu emisiju mērījumus dažādā veidā apsaimniekotos kūdrājos 41 vietā Latvijā. Ievākti vairāk nekā 19 000 SEG paraugi.

Tas ļāvis noteikt efektīvākās kūdrāju apsaimniekošanas iespējas no klimata pārmaiņu samazināšanas viedokļa un reālās SEG emisijas, kā arī aprobēt SEG emisiju uzskaites metodoloģiju un izstrādāt nacionālos SEG emisiju faktorus apsaimniekotām pārejas un augstā purva augsnēm saskaņā ar Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (IPCC) vadlīnijām.

Interesanti

- Latvija ir pirmā no Baltijas valstīm, kur izstrādāti nacionālie SEG emisiju faktori
- Reālās SEG emisijas ir vidēji divreiz mazākas nekā līdz šim uzskatīts

SEG emisiju faktori (LIFE REstore un IPCC) - CO₂ emisijas

Efektīvākie degradētu kūdrāju apsaimniekošanas veidi no klimata viedokļa – lielogu dzērveņu plantācijas un priežu stādījumi. Negatīvi vērtējama teritoriju pārveidošana par lauksaimniecības zemēm.

1,8 miljoni tonnu

Ilgadējajā Latvijas SEG inventarizācijas ziņojumā, ar nacionālajiem SEG emisiju faktoriem aizstājot līdz šim izmantotos, starptautiski noteiktos IPCC faktorus, SEG emisiju samazinājums veido ap **1,8 miljoniem tonnu** CO₂ ekvivalenta gadā jeb aptuveni 17% no kopējām SEG emisijām valstī, ietverot Zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektoru.

Degradēto kūdrāju rekultivācijas veidu pārbaude projekta izmēģinājumu teritorijās

Lai praksē pārbaudītu apsaimniekošanas rekomendācijas, piecās izmēģinājumu teritorijās īstenoti vairāki degradēto kūdrāju rekultivācijas veidi:

- **Kaigu purvs – apmežošana.** Noteiktas koksnes biomasas ražošanai piemērotākās koku sugas Latvijas apstākļiem un to stādīšanas kombinācijas degradētu kūdrāju apmežošanai, kā arī pārbaudīta katrai koku sugai efektīvākā bioloģiskā mēslojuma – koksnes pelnu – koncentrācija.
- **Kaigu purvs – krūmmelleņu stādījumi.**
- **Kaudziņu purvs – lielo dzērveņu stādījumi.**
Pārņemot labākās prakses no līdzšinējās ogulāju audzēšanas pieredzes Latvijā, pārbaudīta stādījumu ierīkošana ar mērķi mazināt SEG emisijas no degradēta kūdrāja.
- **Laugas purvs – renaturalizācija, ilgtermiņā stabilizējot ūdens līmeni.** Izbūvējot inovatīvus kūdras dambjus, kas Latvijā pirmoreiz purvā būvēti, aprīkojot ar sistēmu ūdens līmeņa augstuma regulēšanai, nodrošināta dabas lieguma "Laugas purvs" saglabāšana ilgtermiņā un nozīmīgo purva biotopu atjaunošanās 309 ha platībā.
- **Lielais Ķemeru tīrelis – renaturalizācija, stādot sfagnu sūnas.** Īstenots Latvijā līdz šim lielākais sfagnu sūnu stādīšanas eksperiments – 4 500 m² platībā iestādīti vairāk nekā 2 200 kg sfagnu, lai pārbaudītu purvam raksturīgās veģetācijas pavairošanu pēc kūdras ieguves, kā arī noteiktu efektīvāko sfagnu stādīšanas veidu.

Rekomendāciju sagatavošana kūdras ieguves rezultātā degradēto kūdrāju ilgtspējīgai apsaimniekošanai

LIFE REstore analizējis un sagatavojis aprakstus Latvijas apstākļiem piemērotākajiem bijušo kūdras ieguves lauku rekultivācijas veidiem:

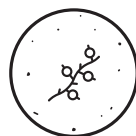
renaturalizācija

apmežošana

lauksaimniecības
kultūru audzēšana
(arāmzemes)

ogulāju audzēšana
(lielo dzērvenes
un krūmmellenes)

paludikultūru
audzēšana

ilggadīgo zālāju
kultivēšana

ūdenskrātuvju
ierīkošana

Rekomendācijas apkopotas
drukātā un elektroniski pieejamā
rokasgrāmātā: restore.daba.gov.lv

Degradēto kūdrāju ilgtspējīgas apsaimniekošanas optimizācijas modelis

Degradētu kūdrāju ilgtspējīgas apsaimniekošanas optimizācijas modelis ir lēmumu pieņemšanas atbalsta rīks, kas ļauj pašvaldību teritoriju attīstības plānotājiem un degradētu kūdrāju īpašniekiem plānot teritoriju turpmāku izmantošanu pēc kūdras ieguves.

Modelis sniedz rekomendācijas par konkrētai teritorijai piemērotajiem rekultivācijas veidiem, ļauj novērtēt to īstenošanu – veic aprēķinus par nepieciešamajām investīcijām, kā arī atspoguļo vides, klimata un ekonomiskos ieguvumus.

Optimizācijas modelis pieejams:

<https://karte.ozols.gov.lv/optimizācijas.modelis/>

Sabiedrības informēšana

LIFE REstore projektā liela uzmanība pievērsta sabiedrības izglītošanai un informēšanai par:

- kūdrāju lomu klimata pārmaiņu mazināšanā
- kūdras ieguves ietekmētu kūdrāju ilgtspējīgas apsaimniekošanas iespējām
- kūdrāju ekosistēmu pakalpojumu nozīmi

Tas darīts ar mērķi veicināt zināšanu integrāciju kūdras ieguves ietekmētu teritoriju apsaimniekošanas plānošanā un lēmumu pieņemšanā.

Sagatavoti dažādi informatīvie materiāli – zinātniskās publikācijas, e-ziņotāji, desmit projekta dokumentālās īsfilmas, organizēti izglītojoši un informatīvi pasākumi – semināri, tikšanās ar mērķgrupām, lekcijas universitātēs, kā arī starptautiska konference.

LIFE REstore ilgtermiņa ieguldījums

- Sagatavoti priekšlikumi Eiropas Savienības un Latvijas vides politikas un klimata mērķu īstenošanai.
- Izstrādāti nacionālie SEG emisiju faktori organiskajām augsnēm kūdras ieguves laukos, kas ļaus pārrēķināt valsts SEG emisijas nacionālajā SEG inventarizācijas ziņojumā un precīzāk plānot valsts klimata pārmaiņu samazināšanas politiku un ieviešamos pasākumus atbilstoši reālajai situācijai.
- Izstrādātas rekomendācijas un lēmumu pieņemšanas atbalsta instruments kūdras ieguves ietekmētu kūdrāju atbildīgas izmantošanas plānošanai, kas nodrošinās līdzsvaru starp bioloģiskās daudzveidības atjaunošanu, ekonomisko ieguvumu un SEG emisiju samazinājumu Latvijā ilgtermiņā. Rekomendācijas ir nozīmīga sadaļa topošajā VARAM politikas plānošanas dokumentā "Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas pamatnostādnes 2019.–2030. gadam" un nozīmīgs atbalsts zemes īpašniekiem.
- Nodrošināta publiski pieejama datubāze ar informāciju par kūdras ieguves ietekmētām teritorijām Latvijā un to faktisko stāvokli, kas ļauj plānot apsaimniekošanas pasākumus, tādējādi mazinot būtisko ietekmi uz klimata pārmaiņām.
- Nozīmīgas un arī nākotnē atbalstāmas ir projekta laikā nostiprinātās, bet atsevišķos gadījumos no jauna nodibinātās sadarbības saites starp kūdrāju apsaimniekošanā iesaistītajām pusēm. Sadarbība starp Dabas aizsardzības pārvaldi, ekspertiem un uzņēmējiem kūdras nozarē, kā arī vadošajiem zinātniekiem visās iesaistītajās pusēs veicināja padziļinātu izpratni par dabas aizsardzības, klimata pārmaiņu un tautsaimniecības attīstības mijiedarbību.

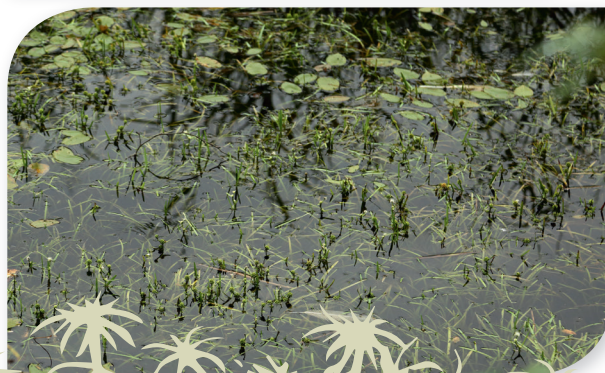

Foto un attēli: M.Pakalne, A.Soms, A.Zālmāne, D.Siliņa, SIA "Kiddin"
Izdevums iespiests uz FSC® sertificēta papīra

© Dabas aizsardzības pārvalde, 2019